

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto maa- ja metsätalousministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta vesihuoltolain muuttamiseksi

Vesihuoltolaki on hyvin valmisteltu kokonaisuus, jossa on hyödynnetty erilaisia selvityksiä. Esitysluonnoksesta saa hyvän käsityksen nykytilasta, tavoitteista ja keskeisistä esityksistä. Vaikutuksia on arvioitu monipuolisesti eri näkökulmista sisältäen määrällisiä arvioita. Vaikutuksia kotitalouksiin tulee tarkentaa.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- i) Esitysluonnoksesta ei käy ilmi, kuinka suuria vesihuoltomaksujen korotukset erilaisille kotitalouksille voisivat olla. Millaisille kotitalouksille maksujen korotukset voisivat erityisesti kohdentua?
- ii) Esityksessä tulee kuvata, mitä riskejä ehdotus voi aiheuttaa kuntien taloudelle, jos kuntien omistamat tai niiden määräysvallassa olevat vesihuoltolaitokset ovat taloudellisesti vaikeassa asemassa.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen ”esityksen pääasiallinen sisältö” -jaksosta:

”Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesihuoltolakia. Esityksellä toimeenpannaan Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä. Esitys on osa kansallista vesihuoltouudistusta ja sen tarkoituksena on mahdollistaa uudistuksen ohjelman ja sen mukaisten toimenpidekokonaisuuksien toteuttaminen. Esityksellä on valmisteltu Vesi on meidän -kansalaisaloitteeseen perustuvan eduskunnan päätöksen (EK 26/2021 vp – KAA 2/2020 vp) edellyttämällä tavalla sellainen lainsäädäntö, jolla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa.

Eduskunnan päätöksen toteuttamiseksi vesihuoltolakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kunta ei saa myydä vesihuoltoon kohdistuvaa omistustaan, eikä kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos saa myydä vesihuolto-omaisuuttaan. Kunnalle säädettäisiin lisäksi etuosto-oikeus

nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja niiden omaisuuden kaupoissa. Jatkossa saisi perustaa vain kunnan omistuksessa olevia vesihuoltolaitoksia tai asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia.

Muilla vesihuoltolakiin ehdotettavilla muutoksilla edistettäisiin vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakennemuutosta, kehitettäisiin vesihuollon suunnittelujärjestelmää, täsmennettäisiin kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta, selkeytettäisiin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittämistä ja kiinteistöjen velvollisuutta liittyä laitoksen verkostoon, tehostettaisiin laitoksen talouden ylläpitoa, parannettaisiin vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja läpinäkyvyyttä sekä tehostettaisiin lain valvontaa. Lisäksi vesihuoltolakiin lisättäisiin niin sanotun yhdyskuntajätevesidirektiivin ((EU) 2024/3019) kansalliseksi täytäntöönpanemiseksi säännös, jonka perusteella kaikki direktiivissä tarkoitetut taajamat tulee sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen jätevesiviemäriverkostoon. Myös lain yleistä toimivuutta parannettaisiin selkeyttämällä ja täsmentämällä lain yksittäisiä säännöksiä.”

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esityksen nykytilan perusteella saa hyvän käsityksen vesihuollon järjestämisestä ja siitä, miten vesilaitokset ovat järjestäneet toimintansa. Kuvausta on havainnollistettu taulukoilla, joiden avulla saa nopeasti käsityksen erilaisista vesilaitoksista ja asukasmääristä, jotka ovat niiden piirissä. Lisäksi esitysluonnoksessa on kuvattu keskeisiä nykytilan haasteita.

Arviointineuvosto katsoo, että esityksen tavoitteista ja keskeisistä esityksistä saa hyvän käsityksen.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksen valmisteluosion kuvauksen perusteella esityksen valmistelu on ollut huolellista. Esimerkiksi esiselvitysvaiheessa on pohdittu uudistamistarpeita ja niiden toteuttamismahdollisuuksia. Lisäksi vaikutuksia on arvioitu muun muassa työpajassa ja osallistettu sidosryhmiä. Vaihtoehtoja on käsitelty melko lyhyesti, mutta esitysluonnoksessa on kuvattu eduskunnan lausuman vaikutusta vaihtoehtojen pohdintaan. Lisäksi on perusteltu, miksi nykytilan säilyttäminen ei tule kyseeseen.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on kuvattu yksityiskohtaisesti muiden maiden vesihuollon lainsäädännöllisiä ratkaisuja. Lisäksi on tuotu esille, että Ruotsin ja Norjan malleja selvitettiin ja vertailtiin laajasti esitystä valmisteltaessa. Esitysluonnoksen perusteella jää jossain määrin epäselväksi, miten muiden maiden malleja on hyödynnetty esityksen valmistelussa. Lyhytkin tiivistelmä riittäisi kuvaamaan keskeiset asiat.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksen perusteella käy hyvin ilmi, miten lausuntopalaute on otettu huomioon asian jatkovalmistelussa.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksen vaikutusarvioissa kuvataan muutamassa kohdassa muita asioita kuin vaikutuksia. Nämä kuvaukset olisi siirrettävä esimerkiksi nykytilan kuvaukseen.

Arviointineuvosto katsoo, että esitystä selkeyttäisi se, että keskeiset vaikutukset esitettäisiin tiiviisti esimerkiksi vaikutusarviointiosion alussa. Tällöin lukija saisi muun muassa olennaisista viranomaisvaikutuksista paremman käsityksen.

2.2 Taloudelliset vaikutukset

2.2.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Esitysluonnoksen mukaan lakimuutosten vaikutus kotitalouksiin voi näkyä lyhyellä aikavälillä kotitalouksien vesihuollon maksujen korotuksina. Toisaalta tällä estetään se, etteivät maksut nouse tulevaisuudessa yhtäkkiä voimakkaan korotuspaineen vuoksi. Eri arvioiden mukaan keskimääräisen suomalaisen kotitalouden nettotuloista noin 1–2 prosenttia menee vesimaksuihin.

Esitysluonnoksesta ei käy ilmi, kuinka suuria vesihuoltomaksujen korotukset yksittäisille kotitalouksille voivat olla. **Arviointineuvosto katsoo**, että kustannusvaikutuksia tulisi tarkentaa kotitalouksille. Esityksessä olisi hyvä kuvata nykyisiä vesihuoltomaksuja muutamien esimerkkien avulla, jotta saadaan käsitys, miten vesihuoltomaksut vaihtelevat esimerkiksi alueittain ja asumistyypeittäin. Esimerkeissä on hyvä huomioida sellaiset alueet, joissa asukastiheys on alhainen ja vesijohtoverkko on suhteellisen laaja. Tämän jälkeen tulisi verrata, millaisille kotitalouksille maksukorotukset erityisesti kohdentuisivat.

Esitysluonnoksen mukaan velvollisuudesta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon voidaan myöntää vapautus tietyin perustein. Esitysluonnoksen mukaan vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämättömiä vakituisesti asuttuja kiinteistöjä taajamien ulkopuolella vesihuoltoverkoston toiminta-alueilla on noin 25 000–50 000 (talousvesi) ja 13 000–25 000 (jätevesi). Muutoksen myötä osa näistä noin 25 000 kiinteistöstä jää toiminta-alueiden ulkopuolelle, osaa edellytetään liittymään verkostoon ja osa hakee vapautusta liittämisestä. Kustannukset verkostoon liittymisestä vaihtelevat joistain tuhansista kymmeniin tuhansiin euroihin.

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esityksessä on annettu arvio niiden kotitalouksien määrästä, joita edellytetään liittymään vesihuoltolaitoksen verkostoon. Lisäksi on annettu arvio liittymiskustannuksista kotitalouksille.

2.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen

Esitysluonnoksen mukaan suomalaisten kuntien ja vesihuoltolaitosten taloudelliset tunnusluvut ja niiden suhteet vaihtelevat merkittävästi. Vesihuolto ei ole merkityksetöntä, mutta sen merkittävyys kunnan

kokonaistalouteen ei ole huomattava. **Arviointineuvosto pitää myönteisenä**, että esityksessä on kuvattu vesihuoltolaitosten merkitystä kuntatalouden kannalta.

Esitysluonnoksessa on käsitelty olennaisia vesihuoltolaitoksista kunnille aiheutuvia vaikutuksia. Näitä ovat muun muassa vesihuoltosuunnitelmien tekeminen, toiminta-alueen säännöllinen arviointi ja valvontatehtävät. Esitysluonnoksen perusteella jää käsitys, että kunnat ovat myyneet vesihuoltolaitoksia hyvin vähän. **Arviointineuvosto katsoo**, että kunnille aiheutuvia kustannuksia ja velvoitteita on arvioitu pääosin riittävästi.

Arviointineuvosto katsoo, että esityksessä tulee kuitenkin kuvata, mitä riskejä ehdotus aiheuttaa kuntien taloudelle, jos kuntien omistamat tai niiden määräysvallassa olevat vesihuoltolaitokset ovat taloudellisesti vaikeassa asemassa. Jos esimerkiksi vesimaksujen korotukset eivät riitä taloudellisen tilanteen kohentamiseen ja vesilaitokseen liittyvä infrastruktuuri on vanhentunutta, millaisia taloudellisia velvoitteita tämä voi mahdollisesti aiheuttaa kunnalle.

2.3 Ympäristövaikutukset

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on kuvattu välillisiä myönteisiä vaikutuksia ympäristöön.

2.4 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on tunnistettu monia olennaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia, kuten maaseutu- ja turvallisuusvaikutuksia.

Vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin on kuvattu lyhyesti omana jaksanaan, lisäksi aihetta on käsitelty muualla esitysluonnoksessa. **Arviointineuvosto muistuttaa**, että esitysluonnoksen säätämisyjärjestystä koskevilla perusteluilla ei voida korvata esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Vaikutusarvioinnissa tulee kuvata riittävästi sitä, muuttaako esitys perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu vesihuoltolain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (hankenumero: MMM033:00/2022), jonka maa- ja metsätalousministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 28.2.2025. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 18. maaliskuuta 2025

Leila Kostiainen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja

Meri Virolainen

Arviointineuvos, lainsäädännön arviointineuvoston pääsihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
valtioneuvosto.fi
p. 0295 16001

Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäysehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuksien korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.